

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Četrtek, 29. avgust 2024

SPLOŠNA MATURA

Moderirana različica

IZPITNA POLA 1

Strukturirane naloge

1. Kultura in identiteta

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.1	1	♦ človekova zmožnost simboliziranja ♦ uporaba jezika	Za obe navedbi 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.2	1	♦ Proces vključevanja v kulturne okvire neke družbe.	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.3	3	♦ NE ♦ DA ♦ NE ♦ NE/DA	Za štiri pravilne rešitve 3 točke, za tri 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.4	3	štiri od: ♦ izvajajo ga člani in članice skupnosti ♦ sankcije so manj predvidljive ♦ sankcije imajo čustveno razsežnost ♦ izražena je dvosmernost (nadzorovani tudi sami nadzorujejo druge) ♦ temelji na neformalnih normah ...	Za štiri pravilne rešitve 3 točke, za tri 2 točki, za dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.5	1	♦ prišleki prevzemajo značilnosti kulture, v katero prihajajo, in svojo opuščajo	
	1	♦ primer	
	1	♦ ohranjanje kulturne raznolikosti	
	1	♦ primer	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.6	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.7	2	dve od: ♦ kulturni pretok je enosmeren ♦ vplivi so vezani na urbana območja ♦ zmožnost sprejemanja globalnih dobrin je omejena ♦ vplive sprejemamo selektivno ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.8	1	♦ etnocentrizem	
	1	♦ kulturni relativizem	
	1	♦ subkultura	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
1.9	2	♦ invencija (izumljanje) ♦ odkritja ♦ difuzija	Za tri pravilne rešitve 2 točki, za dve 1 točka.

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.1	2	♦ Neenaka porazdelitev materialnih dobrin, življenjskih priložnosti, moči, privilegijev, ugleda in vpliva med ljudmi v družbi.	Za celovit odgovor 2 točki, za pravilen, vendar pomanjkljiv odgovor 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.2	1	♦ (srednjeveški) stanovi	
	1	♦ pripisan status	
	2	dve od: ♦ zaprta oblika družbene slojevitosti ♦ družbena mobilnost ni mogoča (oziroma zgolj ob izjemnih priložnostih) ♦ značilen za srednjeveško fevdalno Evropo ♦ vsak sloj ima različne pravice in dolžnosti ♦ legitimizira se z religijo (božjo voljo)	
	Skupaj	4	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.3	2	♦ suženjstvo: – zaprt sistem družbene slojevitosti – odločilen je pripisan družbeni status – sistem, v katerem ima posameznik v pravni lasti drugega človeka – kot prevladujoča oblika družbene slojevitosti je zamrlo v 5. stol. (čeprav se nekatere oblike ohranijo vse do 19. stol.) – družbena mobilnost ni mogoča (oziroma le ob izjemnih priložnostih) ...	Za pravilno navedbo ene od oblik družbene slojevitosti in predstavitev z dvema značilnostma 2 točki, sicer ustrezno manj.
		♦ kastni sistem (kaste): – zaprt sistem družbene slojevitosti – odločilen je pripisan družbeni status – temelji na hindujski religiji – stiki med kastami niso dovoljeni ...	
		♦ razredni sistem (razredi): – odprt sistem družbene slojevitosti – odločilen je pridobljen družbeni status – omogočena je družbena mobilnost – oblikovati se je začel z modernizacijo zahodne Evrope ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.4	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.5	1	♦ kulturni kapital	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.6	2	♦ Krog ljudi, s katerim je povezan posameznik, vpliva z različnimi oblikami podpore (materialna, moralna, čustvena podpora, podpora z informacijami), lahko tudi omejuje, nadzoruje, prepoveduje.	Če kandidat opiše le značilnosti virtualnih socialnih omrežij, 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.7	1	♦ rasa / barva kože	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.8	1	♦ etnija / nacionalna pripadnost / narodnost	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.9	1	♦ med etnično večino in manjšino ne prihaja do medsebojnih stikov, komunikacije in odnosov	
	1	♦ etnične skupine so fizično, prostorsko ločene	
Skupaj	2		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.10	2	dve od: ♦ starejši imajo nižji status v družbi ♦ starejši imajo manjšo družbeno moč ♦ starejši imajo nižje dohodke ♦ starostniki so obravnavani kot breme družbe ♦ izkušnje starostnikov se štejejo za zastarele ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
2.11	2	A TEORIJA SUBKULTURE REVŠČINE ♦ Revni izoblikujejo posebne življenjske vzorce, vrednote in norme, ki tvorijo specifično subkulturo. Značilni so vdanost v usodo, občutek nemoči in manjvrednosti. Revni niso usmerjeni v trdo delo, varčevanje, dolgotrajen študij, ampak v trenutno zadovoljevanje potreb, denar porabijo sproti in hitro izstopijo iz šolskega sistema. B TEORIJA SITUACIJSKE PRISILE ♦ Ravnanje revnih je posledica situacije, v kateri so. Ne varčujejo, ker nimajo česa privarčevati. Do dela imajo negativen odnos, ker so dela, ki jih opravljajo, slabo plačana, rutinska, brez ugleda in možnosti napredovanja.	Za celovit odgovor 2 točki, za pravilen, vendar pomanjkljiv odgovor 1 točka.

3. Šolanje

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.1	2	dve od: ♦ v šoli poteka načrtno / sistematično izobraževanje ♦ v šoli poteka načrtna / sistematična vzgoja/edukacija ♦ formalizirani odnosi med učiteljem in učencem ...	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.2	1	♦ vpliv industrializacije, potreba po drugačni vrsti znanja ...	
	1	♦ politični interesi, vzgoja državljanov, vzgoja za demokracijo, prispevek k javni blaginji	
	1	♦ zahteve po socialnih pravicah, zahteve po socialni promociji, družbeni mobilnosti ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.3	1	♦ C	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.4	3	tri od: ♦ šola zagotavlja za vse enako socializacijo, česar družina ne more zagotoviti ♦ modernizacija / individualizacija zmanjšuje občutek odgovornosti, pripadnosti, dolžnosti posameznikov, kar poskuša privzgojiti šola ♦ šola poskuša privzgojiti skupne vrednote ♦ v šolskem življenju veljajo za vse enake norme ...	Za celovit odgovor, ki vključuje tri elemente, 3 točke, sicer ustrezno manj.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.5	2	♦ kar ni določeno / izraženo v uradnem kurikulumu in je del šolskega življenja ♦ posredno izražene zahteve, povezane z uvajanjem življenjskih vrednot, norm, vzorcev vedenja ...	
	1	ena od: ♦ način komunikacije ♦ sistem nagrad in kazni ♦ hišni red ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.6	3	♦ A ♦ C ♦ B ♦ D ♦ E ♦ F	Za šest pravih rešitev 3 točke, za pet ali štiri 2 točki, za tri 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.7	2	♦ Jezik, vedenje, izražanje in šolske vsebine, ki jih imajo učenci iz višjih družbenih razredov in jim v šoli daje prednost pred nižjimi družbenimi razredi, ki tega kapitala nimajo ali pa ga imajo manj.	
	1	ena od: ♦ P. Bourdieu ♦ J. C Passeron	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
3.8	1	♦ neformalno izobraževanje / informalno učenje / vseživljenjsko učenje	
	1	♦ primer: jezikovni tečaji, univerza za tretje življenjsko obdobje, avtošola ...	
Skupaj	2		

4. Odklonskost in kriminaliteta

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.1	1	♦ konformno vedenje	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.2	1	♦ B	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.3	2	♦ omogoča družbene spremembe, vse spremembe se začnejo z neko obliko odklonskosti	
	2	♦ utrjuje konformnost večine, družba zavrača tiste, ki kršijo družbene norme, s čimer se večja konformnost večine	
Skupaj	4		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.4	2	♦ dejanja, ki jih kazensko pravo opredeljuje kot težje kršitve in kot kazniva ter določa tudi sankcije za kršitelja	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.5	1	♦ uradni statistični podatki	
	2	♦ uradni podatki o številu oseb in dejanj, ki jih obravnavajo, kaznujejo in rešujejo policija, tožilstvo, sodišča ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.6	2	♦ vzroki za anomijo so v neskladju med družbeno(kulturno) opredeljenimi cilji (vrednotami) in možnostjo za njihovo uresničitev z legalnimi sredstvi	

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.7	3	♦ konformizem ♦ inovatorstvo ♦ ritualizem ♦ ubežništvo ♦ upornišтво	Za pet pravilnih rešitev 3 točke, za štiri 2 točki, za tri ali dve 1 točka.

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.8	1	♦ formalni družbeni nadzor	
	2	dve od: ♦ uradni državni nadzor ♦ delovanje temelji na zapisanih, formalnih normah ♦ izvajajo ga posebej določene državne institucije ... ♦ ljudje, ki izvajajo nadzor znotraj teh institucij, so posebej strokovno usposobljeni, profesionalci ...	
Skupaj	3		

Vpr.	Točke	Rešitev	Dodatna navodila
4.9	1	♦ interakcionistična teorija odklonskosti	Kot pravilno upoštevamo tudi rešitev »teorija etiketiranja«.

Skupno število točk IP 1: 40

IZPITNA POLA 2

Esejske naloge (splošna ocenjevalna shema)

Točke	Merila
0–5	Ni razviden sociološki uvid v problem ali pa vsebina odgovora ne ustreza zastavljeni nalogi. Odgovor ne vsebuje elementov, pomembnih za analizo problema ali razpravo o njem; navedenih je le nekaj splošnih/zdravorazumskih ugotovitev, dejstev, informacij. Ni uporabljena sociološka terminologija, besedilo ni povezano.
6–9	Delno opredeljen problem: navedena so nekatera ustrezna dejstva, ugotovitve, informacije, več navedenih ugotovitev in trditve je napačnih. Zapisana dejstva in trditve so neargumentirani. Na podlagi navedenih podatkov so zaključki oblikovani le deloma.
10–13	Opredeljen problem: navedena dejstva, ugotovitve, informacije so delno ustrezni in sociološko relevantni. Na podlagi navedenih podatkov so oblikovani zaključki, pomembni za razčlenitev problema ali razpravo o njem, in delno argumentirani.
14–17	Jasno opredeljen problem: navedene so ustrezne in sociološko relevantne ugotovitve, dejstva, informacije. Na njihovi podlagi so oblikovani zaključki, argumentirani s poznavanjem sociološke problematike. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in nakazano poznavanje socioloških teorij, če to naloga eksplicitno zahteva.
18–20	Jasno opredeljen problem: navedeni so ustrezni in sociološko relevantni podatki, informacije, dejstva. Med seboj so povezani in omogočajo oblikovanje ustreznih zaključkov, celovito so argumentirani. V odgovoru je ustrezno uporabljena sociološka terminologija in sociološke teorije, če naloga to eksplicitno zahteva. Odgovor izkazuje povezovanje problema iz naslova z drugimi sociološko relevantnimi problemi/problem iz naslova je umeščen v širši družbeni okvir.
Ocenjevalec upošteva tudi jezikovno oblikovanost in urejenost besedila . Če oceni, da problem jezikovno ni predstavljen ustrezno, je mogoče zmanjšati točkovno oceno za največ 5 točk.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
1	20	♦ Opredelijo državo v ožjem in širšem pomenu. ♦ Opredelijo moderno državo kot pravno državo: – država postavlja zakone, ki veljajo enako za vse (enakost pred zakonom) – vsak posameznik ima zagotovljene temeljne in neodtujljive pravice – tudi država je pravno omejena, podrejena zakonu – uveljavljanje racionalne (legalne) oblasti ♦ Opredelijo moderno državo kot demokratično državo: – državna oblast je izvoljena in zamenljiva (neposredne svobodne volitve) – priznana je različnost družbenih interesov (pravica do političnega združevanja) – možnost neposrednega odločanja (referendum in plebiscit) – posredna oziroma predstavniška demokracija (parlamentarne volitve: odločitve sprejemajo s strani ljudstva demokratično izvoljeni predstavniki) ♦ Opredelijo moderno državo kot socialno državo: – njena najpomembnejša prvina je sistem socialnega zavarovanja – državna socialna politika doživi razvoj šele po II. svetovni vojni – kritike socialne države (predraga dejavnost, posledično višji davki, širjenje birokracije ...)	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
2	20	♦ Pojasnijo individualizacijo odgovornosti za zdravje: koncept zdravega življenjskega sloga, vprašanje financiranja zdravja. ♦ Problemizirajo individualizacijo odgovornosti za zdravje v povezavi z družbeno neenakostjo in omejenimi možnostmi posameznikov in posameznic pri izbiri življenjskega sloga. ♦ Poudarijo pomen javnega zdravstva. ♦ Vključijo nekaj konkretnih primerov in jih vpnejo v problematizacijo.	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
3	20	♦ Predstavijo Parsonsov pogled na družino in njene funkcije (primarna socializacija otrok, čustvena stabilizacija odraslih). ♦ Vključijo kritiko Parsonsovega pogleda. ♦ Predstavijo in analizirajo funkcije družine: – reproduktivno funkcijo (uravnavanje spolne aktivnosti, biološka reprodukcija družbe ...), – socializacijsko funkcijo (prenašanje kulturnih vzorcev, pravil, vzorcev vedenja iz generacije v generacijo ...), – ekonomsko funkcijo (pomen te funkcije v predindustrijskih družbah – družina kot proizvodna enota in v modernih družbah – družina kot potrošniška enota ...), – emocionalno (čustveno) funkcijo (čustvena podpora in pomoč ...).	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
4	20	♦ Opredelijo sekularizacijo in njene različne vidike (laizacija družbe, spremenjen odnos do velikih religijskih organizacij, spremenjeni načini verovanja, avtonomija in selektivnost pri izbiri verovanja ...). ♦ Umestijo sekularizacijo v družbenozgodovinski kontekst evropske modernizacije (sekularizacija kot eden od modernizacijskih procesov). ♦ Ugotavljajo, da se v modernih družbenih okoljih zmanjšujeta družbeni pomen religije in njena vpletenost v druge družbene pod sisteme, manj izrazite so tudi njene družbene funkcije, vendar to še ne pomeni njenega izginjanja iz individualnega in družbenega življenja. ♦ Povežejo sekularizacijo z revitalizacijo religije, ki jo nekateri sociologi in sociologinje opredeljujejo tudi kot način uveljavljanja sekularizacije (sekularna in civilna religija, nova religijska gibanja ...).	

Naloga	Točke	Vsebinska navodila za ocenjevanje	Dodatna navodila
5	20	♦ Predstavijo in pojasnijo funkcije znanosti (praktična, spoznavna, kulturološka funkcija). ♦ Razložijo pomen avtonomije znanosti in dejavnike, ki jo ogrožajo (kapital, politični interesi ...). ♦ Razpravljajo o etiki v znanosti in vprašanjih, ki se nanašajo na uporabo znanstvenih spoznanj.	

Skupno število točk IP 2: 40